

biti velikih razlika. Imenica *kamen* završava na *-n*, a budući da znači što neživo po nekadašnjem jezičnom sustavu pridjev se tvori sufiksom *-ънъ*, što je današnji *-(a)n* odnosno *-ni*. Dok su postojali poluglasi, problema nije bilo pa je potvrđen pridjev *каменьнъ* (steinig, der Steine). Ali kad se poluglasi izgubiše, nastadoše neprilike jer u našem jeziku nisu postajali udvojeni suglasnici (u ruskom je i danas *камень* i *каменный*), pa je pridjev *kàmen*, *kàmena*, *kàmeno* običnije u određenom obliku *kàmenī*, *kàmenā*, *kàmenō* došao u glasovni sukob s imenicom *kāmēn*, *kāmēna*, mn. *kāmenovi* i *kāmeni*. Te teškoće izbjegnute su sufiksom *-it* i *kāmenit*, ali se ni pridjev *kāmen(ī)* nije potpuno izgubio, kao ni pridjev *plāmen(ī)* uz imenicu *plāmēn*, za razliku od pridjeva *dlani*, *istini*, *koljeni* i drugih s istim problemom koji se danas više ne upotrebljavaju. Zato tražiti značenjsku razliku između pridjeva *kāmen* i *kāmenit* teško da može biti uspješno, kao što dosadašnje traženje i pokazuje. Stoga je moguć u istom sustavu i *kāmeni* i *kāmenit* pa *Kāmenita vrata*, *Kāmenita ulica* ništa ne proturječe *Kāmenim svat(ov)ima*. I jedno je i drugo opravdano jer je tako ustaljeno. A našu normativnu misao valja navikavati da su moguća i dvojstva, jasno s obzirom na područja upotrebe i na stilsku (ne)običajenost. Mnogo treba napora da jezična kultura nađe najbolji izraz i da to postane općim dobrom.

Stjepan Babić

O ETRURIJI I ETRURCIMA

Kad sam 23. prosinca 1983. u Vjesniku pročitao članak da je 1984. godina proglašena „Svjetskom godinom Etruščana”. Odmah sam pomislio da bi naš prinos toj godini mogao biti utvrđenje standardnog

lika etnika i pridjeva jer upotrebljavamo dva niza:

a) češći i lošiji:

Etrurija, *Etruščanin*, *Etruščanka*,
etruščanski

b) rjeđi i bolji:

Etrurija, *Etrurac*, *Etrurka*, *etrurski*.

U obilju poslova ocijenio sam to kao manje važan pa sam ga potisnuo u stranu smatrajući da će se u godini posvećenoj Etrurcima naći netko drugi tko će uočiti to kolebanje pa napisati člančić da se zna što bi bilo bolje. Ali koliko se i pisalo o Etrurcima, pisalo se većinom o Etruščanima, tako je pretežno i u Općoj enciklopediji JLZ, nitko se nije sjetio da je to ipak problem koliko god malen bio pa nije ništa ni napisano. I tako je došla i prošla etrurska godina, a dvojstvo i dalje ostalo.

I ne bih ja sad o tome pisao da se nije pojavila i treća varijanta. U Vjesniku od 10. ožujka ove godine na 12. str. na crnoj podlozi s bijelima slovima u malom člančiću pojavio se tri puta pridjev *etrurski*. Dakle posrijedi nije tiskarska pogreška, a nije ni zato što se sufiks *-ški* sve više širi na račun sufiksa *-ski*. Ako to širenje i razumijemo, ipak nema opravdanja da se širi i treća mogućnost za isto gdje su nam previše i dvije. Jer književni jezik traži da na stilski neutralnoj razini jedan izraz bude standardan, pa ako nije, jezična kultura treba nastojati da tako bude. Tko o tome želi znati malo više, preporučujem mu temeljni članak o tome: R. Katičić, *Jezična kultura*, Jezik, XXIII. godište, a ovdje ću govoriti samo kako da se to ostvari na konkretnom primjeru, tj. da na nultoj razini standardiziramo samo jedan niz, a to je *Etruriia*. *Etrurac*, *Etrurka*, *etrurski*.

Polazeći od posuđene osnovne imenice, a to je *Etrurija*, u kojoj se nitko ne koleba pa ni mi, strani etnik ni posvojni pridjev nećemo posuđivati, nego ćemo ga tvoriti

po našim pravilima od osnovne imenice, a to je *Etrurac, Etrurka, etrurski*.

Tako je imao D. Boranić u deset izdanja svoga pravopisa, od 1. izdanja 1921. do 8. iz 1941. gdje je pisalo: „Etrurija: Etrurac, etrurski; *griješkom* *Etrušćanin, *etrušćanski”, a u 9. i 10. izdanju iz 1947. i 1951. isto tako samo sa skraćenom formulacijom: „Etrurija: Etrurac, etrurski; *ne* *Etrušćanin, *etrušćanski.”

Pogreška se sastojala u tome što smo uz posuđeno *Etrurija* posudili i talijanski etnik *Etrusco*, pa ga sufixsom *-janin* prilagodili našim etnicima, a od tako prilagođenog etnika izveli pridjev *etrušćanski*, a to je svakako, složeniji postupak.

Znali su to dobro M. Deanović i J. Jernej pa u svom Talijansko-hrvatskosrpskom rječniku iz 1960. imaju kao hrvatske jednakovrijednice samo *Etrurija, Etrurac* i *etrurski*.

Bratoljub Klaić davao je iz nepoznatih razloga prednost likovima *Etrušćanin* i *etrušćanski*, a u novosadski je pravopis unio ravnopravno obje mogućnosti. (Klaić je izradio pravopisni rječnik i toga pravopisa.)

Kad bi pravopis bio samo pravopisnim priručnikom, tada bi se u njemu nalazilo samo *Etrurija* (zbog *Etruria*), *Etrušć/ćanin*, *Etrušć/ćanka*, *etrušć/ćanski*, jer *Etrurac, Etrurka, etrurski* nemaju nikakvih pravopisnih problema, ali kako naša sredina još nije zrela za takav pravopis, a ni za pravopis u kojem bi se sve nalazilo samo kako se piše ne govoreći ništa kako se upotrebljava i kako se po novoj jezičnoj politici proglašava načelo ravnopravnosti upotrebe sinonima i na stilski neobilježenoj razini, danas moramo reći da su sve te mogućnosti pravilne pa čak i pridjev *etrurski* jer ne samo što se upotrebljava u novinama nego što ima jezično pa i lingvističko opravdanje. S gledišta jezične kulture ne-

što je drugačije pa zbog nje moramo napraviti vrijednosnu ljestvicu prihvatljivih sinonima tako da oni koji žele razvijati istinsku jezičnu kulturu, to mogu kad stoje pred jezičnim izborom. Zbog načelne, a prema tome i kulturne opravdanosti za izbor vrijedi ovaj redosljed:

1. Etrurija, Etrurac, Etrurka, etrurski
2. Etrurija, Etrušćanin, Etrušćanka, etrušćanski
3. Etrurija, Etrušćanin, Etrušćanka, etrušćanski
4. Etrurija, Etrurac, Etrurka, etruški.

To znači da će svatko u neutralnom značenju birati najprije 1. niz, a ostale samo kad ima kakve posebne razloge.

Kako je dosad treća mogućnost bila spomenuta samo usput, potreban joj je poseban komentar. Naime u navedenom broju Vjesnika iz 1983. godine u podnaslovu je stajalo „Svjetska godina Etrušćana”. Prije bismo to proglasili pogreškom, a danas, zbog mnogo slobodnijega odnosa prema jezičnim mogućnostima i zbog toga što skup *-sk-* može dati i *-šć-* moramo i *Etrušćanin* uzeti kao jednu mogućnosti samo joj na vrijednosnoj ljestvici dati pravo mjesto.

Sad tko želi birati, zaista može birati. A mi i ne želimo drugo do da oni koji biraju mogu birati slobodno, a slobodnoga biranja nema bez punine znanja. A kad se bira sa znanjem i slobodno, tada za jezičnu kulturu ne treba imati nikakve bojazni.

Stjepan Babić

OBRADA PRIRODOSLOVNIH TERMINA U „OSMEROJEZIČNOM RJEČNIKU”

Nedavno mi dođe na kratko vrijeme u ruke ogledni otisak slova G i H „Osmerojezičnog rječnika” Leksikografskog zavoda